

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΤΗΝΙΑΚΟΣ

'Ανέκδοτα από την παιδική ζωή του Νικολάου Γύζη. Τό παιδί του μαραγκιού και ό προφητικός δάσκαλός του. Στην πρωτεύουσα... Ο μικρός Γύζης και ό βασιλεύς Όθων. Τό συγγινητικό επεισόδιο Λύτρα και Γύζη. Ο Γύζης και οι Έπιτροπεί της Εύαγγελιστρίας. Πρής τής Δεξιάς! Καθηγητής τής 'Ακαδημίας του Μονάχου. Τό σημειωματάριο τού Τέχνη και Ζωή.

ΝΑΜΦΙΒΟΛΩΣ ό μεγαλύτερος ζωγράφος τής νέας Έλλάδος ήθησε ό Νικόλαος Γύζης. Η ανέκδοτολογική του ζωή είνε πολύ ενδιαφέρουσα. Ο Γύζης γεννήθηκε στην Τήνο. Ο πατέρας του ήταν μαραγκός, και ή οικογένειά του μά από τις φτωχότερες τού νησιού. Φοιτούσε στο Δημοτικό σχολείο, στο χωριό ύπόγειο ενός σαραβαλιασμένου σπιτιού. Ο δάσκαλος τού— που ήταν και παπάς—είνε ό πρώτος που έπροανάγγει αόριστα τόν φοιτητό μέλλον τού μικρού Γύζη. Όταν ό Νικόλαος έτελείσει τόν Δημοτικό, ό παπάς έκάλεσε τόν πατέρα του και τού είπε :

— Όλα τά παιδιά στο σχολείο τά ξέρεια, ποτέ όμοιος τού Νικόλδ σου... Αυτό τού παιδί είνε άμαρτία νά μένη εδώ. Πρέπει νά τού πιάς στην 'Αθήνα! Ο φτωχός οικογενειάρχης άκολούθησε τή συμβουλή τού παπά, και έφερε τή φαμίλια του στην πρωτεύουσα, όπου εργαζότανε στά γκαπιά. Στο μεταξύ ό Νικόλδς φοιτούσε στο 'Ελλην. σχολείο. Δυστυχώς έδω τού έτινος δάσκαλος στενοκέφαλος. Ο δάσκαλος αυτός είνε τήν παράδοξη συνήθεια νά πολεγή στους μαθητάς του τή μέλιουσα θέσι τους στην κοινωνία. Στο στάδιο τής ζωής τούς έποσοθετούσε όχι αναλόγως τής ευφρίας τους, άλλα σύμφωνα με τόν όνομα και τήν κοινωνική θέσι τών οικογενειών τους. Στα παιδιά τών πλουσίων, τών πολιτευομένων, τών λογιωτών, έλεγε :

- Έσύ, Τάση, θά γίνης ύπογύφης!
— Έσύ, Ντιντή, θά γίνης ναυαγός!
— Έσύ, Πίπη, θά γίνης πρέσβης!

Ο άνητός αυτός δάσκαλος έστάλαξε έτσι στις άπαλές τους ψυχές τόν δηλητήριο τής μεταμορφώσεως και προετοιμάσε ναυαγούς τής ζωής, ή άποτυχημένες μετρούτητες.

Ο μικρός Γύζης με τά μπαλωμένα, άλλα καθαρά ονομαλάια του, τόν άγνωστο όνομά του, τή δειλία τού φτωχού παιδιού, δέν έγέμειε τόν μάτι τού δασκάλου. Καί ό 'Αθηναίος δάσκαλος συνήθισε νά τού επαναλαμβάνη με σκληρότητα :

— Έσύ, Γύζη, θά γίνης σ κ ι ν τ ξ ή ς!..

Ο Γύζης μικρώντανε άκούοντας τά πρόσημα αυτά λόγια, και δάκρυα γέμναν τά γαλάζια του μάτια. Στην άοχη δέν ήθελε νά πηγαίνη σχολείο, άλλ' έπειτα, έκτεινόντας τή θέλησή του, έπήγαινε έπίτηδες, γιά ν' άποσλώνη τήν ψυχή του στη δοκιμασία, λέγοντας μέσα του : — Έγώ, που με βλέπει έδω, θά νίνω καλύτερος άπ' όλους αυτούς!..

Έτελείωσε έτσι τόν Έλληνικό σχολείο, μπήκε στη Σχολή τών Καλών Τεχνών, και τόν ταλέντο του άρχισε νά τραβά τήν προσοχή τών καθηγητών του. Έπικρατούσε τότε ή συνήθεια νά γίνεται κάθε χρόνο έκθεσις τών ζωγραφικών σχεδίων τών μικρών μαθητών, τήν άποία επεσκέπτετο και ό Βασίλευς Όθων. Κάθε μαθητής στεκότανε κοντά στο σχέδιό του. Όταν ό Όθων έφτασε μπρός στο νεαρό Γύζη, ό καθηγητής έπέστησε τήν προσοχή τού Βασιλέως :

— Ίδού, Μεγαλειότατε, ένα πολύ καλό σχέδιο!

Και ό Όθων χτυπώντας χείδενικά τόν όμο τού μικρού καλλιτέχνη, είπε :

— Έδγε, έσύ θά γίνης καλός!..

Έπειτα, όλο τόν λαμπρό Έπιτελείο τής Βασιλικής άκολουθίας, περνώντας, χτυπούσε τόν όμο τού συγγινημένου μικρού ζωγράφου, επαναλαμβάνοντας τόν έπαινο :

— Έδγε!.. Έδγε!.. Έδγε!..

Και ό Νικ. Γύζης, παίρνοντας καινούργιο θάρρος, έσυνέχισε τις απουδές του.

Έξαινε τόν καιρό συνέθη και τόν έξις : Ο Γύζης έξωγράφισε έπάνω σε ξύλινες πλάκες σχέδια γιά γυναικεία κεφαλοσκαπάματα, δηλ. καλεμεριδιά. Ο παπάς τής συνοίας του— τών 'Αγίων 'Ασμάτων—τά είνε κ' ένθουσιαιτρικε. 'Αλλ' ό Γύζης, (που ποτέ δέν έμενε εύχαριστημένος από τά έργα του και ζητώντας τόν τελειότερο, τά έμουντζούρονε) κατέστρεψε και τή φορά αυτή τά σχέδιά του. Ο παπάς που τόμαθε τόν έδειρε, λέγοντας :

— 'Ηθέλες φίλημα γιαι τά έξωγράφις, και ξύλο γιαι τά έμουντζούρωσις. Νά λοιπόν!..

Ο Γύζης είνε στενή φίλια με τόν συμμαθητή του και άργότερα επιφανή ζωγράφο Νικόλαο Λύτρα, Τηναζό κ' αυτόν. Ο Λύτρας έπρόκειτο νά σταλή στην Ευρώπη, γιά νά τελειοποιηθ στην Τέχνη. Ο σωματιώτης τών δύο καλλιτεχνών Νάξος,— ό κατόπιν πεθερός τού Γύζη—εφρόντιζε γιά τή άποστολή αυτή. Ο Λύτρας έπρόκειτο νά πάη στο Μόναχο, νά παρακολουθή τήν καλλιτεχνική έργασία τών Γερμανών και νά ιδή τά ξένα άριστογρήματα. Μιά μέρα ό Λύτρας και ό Γύζης παρουσιάστηκαν μαζί στο Νάξο.

— Λοιπόν, τόν ζήτημα σου έτελείωσε, Λύτρα, τού είπε ό Νάξος. Θά πιάς στο Μόναχο.

— Αυτόν έδω νά στείλετε, είπε ό Λύτρας, δείχνοντας τόν Γύζη. Είνε καλύτερος από μένα!

'Αλλ' ό Νάξος έπέμενε νά πάη ό Λύτρας.

— 'Ηούχασε, είπε ζωμοεύνοντας στο Λύτρα, πήρανε τώρα έσύ και τού χρόνου θά σου τόν στείλω έγώ.

Ο Νικ. Λύτρας έφυγε γιά τόν Μόναχο. Ο Γύζης έμεινε σιάς 'Αθήνας... Έπέρασαν πέντε χρόνια και τρόπος δέ βρισκότανε νά σταλή και αυτός στην καλλιτεχνική Ευρώπη..

Στό τέλος, τόν Έπιτροπικό Συμβούλιο τού ναού τής Ευάγγελιστρίας τής Τήνου άπετάσισε ν' αναλάβη και αυτού τού Τηναζού τήν ύποτροφία. Καί ό νεαρός Γύζης έπήγε στο νησί γιά νά κοινοση μεζύ με τούς έπιτροπούς τού σχετικιά με τήν άποστολή του. Έμεινε λίγον καιρό στην Τήνο, και τότε έξωγράφις τίς όψεις τοιογραφίας τού θαματογρηού ναού, που μάς δείχνουν τόν άριστοτέχνη τού μέλλοντος. Τότε ένας από τούς άποκόους άλλα μάταιοδοξούς έπιτροπούς τού ναού, τού είπε τόν έξις άμμητο :

— Θωρείς με, θρέ Νικόλο; Θωρείς με; Σάν γυρισεις, θά με ζωγραφίσις όπως είμαι και βρισκομαι, γιαι σε μένα τόν χροστάς που πηγαίνεις στη Φαργιά!..

Ένα πρωί, από τήν άρχοιαιλιά τής Τήνου μεταφραζόταν στο πλοίο ό νεαρός Γύζης, γιά νά ξενητευθ, με μία φτωχική κασέλα, στην όποια είνε δια-δια τά πράγματά του. Ήταν τότε μόλις 20 έτών, χλοιάς, άνοστακος σχεδόν, με τά μεγάλα του μάτια ρεμβιά, βυθισμένα στο άπειρο, με γενιάτη από καλλιτεχνικά όνειρα τή φαντασία... Έφτασε στον Πειραιά κ' άπ' εκεί στην Τεργεστή. Από τή στιγμή εκείνη ή Μεγάλη Τέχνη εκρόδιζε ένα έξοχο ταλέντο, και ή Έλλάς άποκοιτοσε μία άκόμα δόξα.

Στό Μόναχο ό Γύζης έθουάμβυσε. Οι πίνακές του κατέπληξαν τούς καλλιτεχνικούς κύκλους... 'Αλλά σαν φύσις άνεξάρτητη που ήταν δέν ήθελε νά δεχθ περιουσιούς στη ζωή του. Όταν π.χ. τού έπρότειναν τήν ύψιστη τιμή νά τόν κάνουν—ξένον καλλιτέχνη αυτόν—καθηγητή τής περιέφημης 'Ακαδημίας τού Μονάχου, ό Γύζης έζήτησε 24 ώραν προθεσμία γιά νά σκεφθ. Η ύποχρέωσις του ν' άφύση, έστω και προσχηματικώς, τήν έθνικότητά του, έλάγγανε τά 'Ελληνικά του αισθήματα. Καί ήταν τόσο διατακτικός στην άπόφασή του, ώστε πήρε μία μαργαρίτα και άρχισε νά τήν ξεφυλλίη, άφίνοντας έτσι στο λουλουδένιο αυτό μαντείο τήν απάντησι :

— Νά δεχθώ, νά μη δεχθώ, νά δεχθώ... 'Η μαργαρίτα είνε ν α λ, και ό

□ □ □ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ □ □ □

'Εκφραστικά κεφάλια. (Τού Μπουκέτο)

Γύζης υπέκυψε στο χρησμό της. ***

‘Ο Νικόλαος Γύζης είχε τη συνήθεια να καταγράφει τις σκέψεις του σε σημειωματάρια. Ίδου μερικάς που τον χαρακτηρίζουν άρκετά:

—Φυλάττου από τους ανθρώπους που έχουν κρύα μάτια, εις τα χείλη των οποίων δεν άνθει ο γέλωας και των οποίων το πρόσωπον εινε άχρόν.

—Παντού ίδιος εινε ο χρόνος. ‘Η Φύσις ύφαινει με το ένα χέρι, και με το άλλο ξεσχιζει».

—Τί άλλόκοτον εις το στάδιον της ζωής να νικά ο Θάνατος !».

—‘Εκείνος που έχει άδειες τσέπες, ούτε με χαρτιά, ούτε με την αγάπη πρέπει να καταπιάνεται».

—‘Η αγάπη εινε αύρα έχομένη από τον Παράδεισον. ‘Η αληθινή αγάπη εινε άγνή ως η αύγή και σιωπηλή ως ο τάφος».

‘Η εργατικότητα του Νικ. Γύζη ήταν τρομερή. Μέσα στο άτελέ του συχνά αποημιονότανε. Έσχεδιάζε, έξωγραφίζε, έρεμβάζε — άλλη μορφή της καλλιτεχνικής εργασίας αυτή—δέν άφαινε το πνεύμα του άργου.

—Έβράδυνασε ; έλεγε στη γυναίκα του. ‘Ανάθεμα στο ήλεκτροκόμ ! Ένόμιζα πως ήταν ακόμα μέρα.

—Όλα τά έβλεπε με τα μάτια της Τέχνης.

Κάποτε, περπατώντας στην έξοχη, έσκυψε κι’ έσκυψε ένα μακρουστέλεχο άγοριούλιουδο :

—Θά ίδιητε, ελπε, τί θά γίνη αύτό !...

Και την άλλη μέρα έσχεδιάσε, επί τη βάσει του άνθους, ένα θαυμάσιο κύπελλο.

‘Η επιδεξιότης του στις διάφορες εκδηλώσεις της Τέχνης ήταν μοναδική.

—‘Ο ζωγράφος, έλεγε, πρέπει να τά ξέρη όλα. ‘Η ζω ή ε λ ν ε μ ί α !

Σ’ ένα μαθητή του, ο όποιος δέν φαινότανε να έχη έξαιρετικό ταλέντο, ο Διδάσκαλος έλεγε χαμογελώντας :

—‘Εχω την ιδέα, ότι στη φιλολογία θά ενδοκιμησής περισσότερο.

Κάποτε, ένας αυτοσχέδιος θεατρικός συγγραφέας του ειπε ότι έγραψε δύο δράματα και τον παρακάλεσε να του πη τη γνώμη του.

—Σάς έφερα το χειρόγραφο του ενός έργου μου, του ειπε και του το παρέδωσε. ‘Αμα τό διαβάσετε αύτό, θά σάς φέρω τό άλλο.

‘Επειτα από λίγες μέρες, ο Τηνακός καλλιτέχνης επιστρέφοντας τό δραματικό χειρόγραφο στον άνοσιον συγγραφέα, του ειπε :

—Προτιμώ το ά λ λ ο !

Γιά να καταλάβη κανείς τη μετροφροσύνη του Νικ. Γύζη, άρκει να θυμηθί τί έλεγε λίγο πριν πεθάνει :

—Τ ό ρ α μπορώ πειά να σχεδιάζω !

Και όταν τό έλεγε αύτό, είχε ζωγραφισμέν την ‘Εσρινή Συμφωνία», τον ‘Ολυμπιονίκη», τη ‘Δόξα των Ψαράν», τη ‘Βαυαρία» και τόσα άλλα άριστουργήματα.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ

ΠΟΣΟ ΑΙΜΑ ΧΥΘΗΚΕ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙ

‘Όλα σχεδόν τα περίφημα διαμάντια έχουν την ιστορία τους. ‘Ετσι ο ‘Σάχη», ο όποιος, πριν από την οσοική επανάσταση βρισκόταν στο θησαυροφυλάκιο του Τσάρου της Ρωσίας, αποτελούσε τό ώραιότερο κόσμημα του Πέτρος ήγεμόνος Ναδιχ—Σάχ. ‘Ενας στρατιώτης όμως του τον έκλεψε και έφυγε παίρνοντάς τον μαζί του. ‘Αλλά δολοφονήθηκε από τρεις ‘Αρμενίους αδελφούς την ώρα άκριβώς που διαπραγματευόταν να πουλήσει τό διαμάντι σ’ έναν κομμιατοπόλη. Γιά να φτιάξουν τό μυστικό τους κρυφό οι τρεις άδελφοί έσκότωσαν και τον κομμιατοπόλη. ‘Υστερα όμως ο μεγαλύτερος από τους τρεις ‘Αρμενίηδες δηλητηρίασε τους δύο αδελφούς του και έτσι έμεινε αύτός μόνος κύριος του πολυτίμου διαμαντιού. Τότε, για να πουλήση τον θησαυρό του, άποφάσισε να πάη στην Ρωσία, όπου πράγματι ή αυτοκράτειρα Αικατερίνη Β’ αγόρασε τό διαμάντι για δύο εκατομμύρια χρυσά ρούβλια.

‘Όσοι και ο ‘Αρμένιος αύτός δέν χάριξε πολύ τό πλούτη του. ‘Υστερα από δύο χρόνια τον έδηλητηρίασε ο γαμπρός του και έγινε κάτοχος της περιουσίας του !...

ΑΠ’ ΟΣΑ ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

‘Ο καρδινάλιος Πρενουγκέντι και οι...έχιοι. Τό επίτιμβιο του Σαρδαναπάλου. Πώς άνηγγέλη στον Λουδοβίκο ΙΣΤ’ ή έκθρονίσίς του. ‘Ο οσασίς του αυτοκράτορος Αύγουστου. ‘Οπου ο Αύγουστος βρίσκει τό μάστορά του. ‘Η τερατολογία των Γασκώνων. ‘Ανεκδοτά του Σουίφτ, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Μιά μέρα, ενώ ο καρδινάλιος Προυνουγκέντι ήταν άρρωστος από κρεββάτι, άκουσε να σημάνουν δίλες μαζί ή καμπάνες των ναών.

—Τί, έχομε καμμά γιορτή αύθιου ; ρώτησε.

—‘Όχι, του άπάντησαν, αλλά πρόκειται να άνακηρυχθούν άγιοι πέντε κληρικοί.

Και του άνάφεραν τά όνόματά τους.

‘Ο καρδινάλιος, ο όποιος σμενίζόταν πολύ από τη νεότητά του με τους έν λόγω κληρικούς, χαμογέλασε κι’ ειπε :

—Τί να σάς πώ. Αυτοί οι καινούργιοι άγιοι με κάνουν ν’ άμφιβάλω και για τους παλιούς...

‘Επάνω στον τάφο του Σαρδαναπάλου χαράχτηκε μετά τό θάνατό του και κατ’ εντολήν του, ή έξής επιγραφή :

‘Ο Σαρδαναπάλος ύπήρξε γλετζές και φιλήδονος, έξησε δέ έτσι πάρα πολύ, μέσα σε λίγον καιρό.

Διαβάτη, πίνε, τρώγε, διασκεδάσε, γιατί όλα τ’ άλλα δέν αξίζουν τίποτε».

‘Όταν ο Μ. ‘Αλέξανδρος διάβασε τό επίτιμβιο αύτό, έξέφρασε την άηδία και την περιφροσύνη του.

Κατά τη Γαλλική ‘Επανάστασι ο τότε εισαγγελεύς του επαναστατικού δικαστηρίου έξοσιοδοτήθη να άναγγελή στον Λουδοβίκο ΙΣΤ’ την έκπτώσι του από τό θρόνο του.

‘Ο εισαγγελεύς παρουσιάστηκε τό βασιλέα και του μίλησε ως έξης :

—Μάθετε ότι δέν ειστε πειά βασιλείς. Να μά ώραία ύκαρία για να γίνετε πολίτες. Παρηγορηθήτε όμως γιατί τό πέσιμο και όλων των άλλων βασιλέων εινε τόσο προσεχές, όσο και τό πέσιμο των φύλων.

Σημειώτεον ότι την εποχή εκείνη ήταν μήνας Σεπτέμβριος.

Οι αυλικοί του αυτοκράτορος Αύγουστου του παρουσίασαν κάποτε ένα νεαρό ‘Έλληνα, ο όποιος του έμιασε καταπληκτικά.

‘Ο αυτοκράτορ, αφού τον κτύπησε προσεχτικά, θέλοντας να άστενιήη τον ρώτησε άν... ή μητέρα του είχε ζήσει ποτέ στη Ρώμη.

—‘Όχι, αποκρίθηκε ο έξυπνος ‘Έλληνη με έτοιμότητα, αλλά... ο πατέρας μου πέρασε άλλοτε πολλά χρόνια εδώ !.

Κόκκαλο ο Αύγουστος.

Μιά μέρα ένας Παρισινός κι’ ένας Γασκώνας ήρθαν σε λογομαχία και πάσθηκαν στά γερά. Πριν προφτάσουν όμως να... άλληλοχειρονηθούν, κατέφθασαν μερικοί διαβάτες, οι όποιοι τους έχωριαν.

—Νά τώχης χάρι, ειπε τότε ο Γασκώνας στον αντίπαλό του, γιατί με βρήκες άπάνω στις καλές μου. ‘Αλλοιώς θά σε πετύδασα στον άέρα τόσο ψηλά, ώστε θά σ’ έτρωγαν ή μάγες πριν προφτάσεις να πέσις στη γή !...

‘Ο περίφημος για τό πνεύμα του ‘Αγγλος Ιεροκήρυξ και συγγραφές Σουίφτ μιλώντας μία μέρα από τον άμβωνα, ειπε :

—‘Υπάρχουν τρία είδη ύπεροφίας : ή ύπεροφία της καταγωγής, ή ύπεροφία της ειτυχίας και ή ύπεροφία του πνεύματος. Θά παραλείψω την τελευταία, γιατί δέν ύπάρχει... κανένας μεταξύ των άκροτατων μου, που να μπορώ να τον κατηγορήσω για τέτοιο... έλάτωμα !...

Μιά μέρα ενώ ο Σουίφτ περιπατούσε μαζί με δύο φίλους του, σταμάτησε και κωτούσε ένα δέντρο που είχε άρχισει να ξεραίνεται από την κορφή. Οι φίλοι του, τότε όποιος ο συγγραφέας άφησε να προχωρήσουν, θέλοντας ότι δέν τους ακολουθούσε γύρισαν και τον ρώτησαν τί τό περιεργό έβλεπε σ’ ένα ξερό δέντρο.

— ‘Αλλοιμονο ! άπάντησε θλιβερά ο Σουίφτ. Θά έχω κι’ ενό το ίδιο τέλος μ’ αύτό».

‘Η πρόρρησι του δέν άργησε να πραγματοποιηθί, γιατί ο πνευματώδης ‘Αγγλος συγγραφέας, σε λίγον καιρό, πέθανε από παραφροσύνη.

